

TÜRKİYE İPEKBÖCEKÇİLİĞİNDE KOZABİRLİĞİN ROLÜ

Berrin TAŞKAYA TOP
TEPGE

1. Giriş

Türkiye'de, diğer tarımsal faaliyetlerin yanında yardımcı bir faaliyet olarak, genellikle küçük ölçekte yapılan ve çok fazla yatırım gerektirmeyen ipekböceği yetiştiriciliği, aile fertlerinin emeklerinin değerlendirilmesinde, işletmeye ek tarımsal gelir kazandırmada ve kırsal alanda gizli işsizliğin önlenmesinde önemli bir tarımsal faaliyettir.

Kolay boyanabilen, yumuşak ve dayanıklı bir ip olması nedeniyle tarih boyunca kıymetli bir dokuma hammaddesi olan ipek, ilk kez 4000 yıl önce Çinliler tarafından üretilmiş, uzun yıllar nasıl üretildiği gizli tutulduktan sonra, önce Anadolu'da daha sonra da Avrupa'da üretilmeye

başlanmıştır. Türkiye'de ise 1500 yıldan beri ipekböcekçiliği yapılmaktadır (1).

İpekböceği yetiştiriciliği, ipekböceğinin tek besin kaynağı olan dut fidanının yetiştirilmesi, ipekböceği tohumunun üretilmesi, ipekböceğinin bakımı ve beslenmesi, koza üretimi ve kozadan iplik çekimi aşamalarından ve toplam 35-40 günlük kısa bir üretim döneminden oluşmaktadır. Ancak yetiştiriciliği, dut yaprağının teminine bağlı olarak yılda iki kez yapılabilecek bir tarımsal faaliyet olmasına karşın, Türkiye'de ikinci besleme yaygınlaştırılmamıştır ve sadece ilkbahar beslemesi olarak yılda bir kez üretimi yapılmaktadır.

2. Türkiye'de Durum

Türkiye, iklim bakımından dut ağacı ve ipekböceği yetiştiriciliğine uygun ülkelerden biridir. Ancak, son 20 yıl içinde ipekböceği yetiştiriciliğinde gerek Bursa'da gerekse ülke çapında önemli bir azalma olmuştur. 1982 yılında 1.781 köyde 44.960 aile tarafından yapılan ipekböceği yetiştiriciliği, 1990'lı yıllardan itibaren, bitkisel üretimde aşırı ve bilinçsiz zirai mücadele ilacı kullanımı, sanayileşme, kentleşme ve göç gibi nedenlerle sürekli bir azalma göstererek, 2009 yılında 203 köyde 2.295 aile tarafından yapılan bir faaliyet olmuştur. Buna paralel olarak, yaş koza üretim miktarı da düşerek 2009 yılında 136 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 1).

Üretimdeki bu azalmada, 1990'lı yılların başından itibaren Çin'in ipek üretiminde ve ticaretinde tekelleşme çabaları ile üretimini dünya talebinin üzerinde artırması önemli rol oynamaktadır. Bu durum dünyada ham ipek fiyatlarının düşmesine neden olmuş, dolayısıyla düşük ithal fiyatları nedeniyle yurt içi üretim azalmıştır.

Türkiye'de ipekböceği yetiştiriciliği yapan illerin sayısı da yıllar itibariyle azalarak 1985'te 40 il üretimde bulunurken 2007 yılında 9 ile düşmüştür. 2007 itibariyle toplam ipek kozası üretiminin %71,77'si Diyarbakır, Antalya ve Bilecik illerinde gerçekleştirilmiştir. Geçmişte ipekböcekçiliğinin merkezi olarak bilinen Bursa ise üretimde %3,2'lik payla 8. sıraya gerilemiştir.

İpek kozası fiyatları, kalite farklılığı ve koza alımı yapacak merkezlerin her yerde olmamasından dolayı illere göre değişmektedir. Türkiye ortalama

fiyatı 2007 yılında 7,09 TL/kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 1. Türkiye'de İpekböcekçiliği Yapan Köy Sayısı ve Yaş Koza Üretimi

Yıllar	Köy sayısı	Hane sayısı	Açılan kutu sayısı	Yaş ipek kozası (ton)
1991	1 635	29 689	50 623	1 353
1992	1 009	17 703	27 732	782
1993	951	14 544	25 884	724
1994	647	12 151	17 953	452
1995	532	7 493	9 702	271
1996	398	5 756	7 529	215
1997	325	3 863	5 741	161
1998	255	3 115	4 543	136
1999	260	3 019	4 964	133
2000	230	2 210	3 147	60
2001	213	1 555	2 445	47
2002	327	2 356	3 839	100
2003	280	2 758	5 097	169
2004	273	2 888	5 161	143
2005	277	2 677	5 669	157
2006	233	2 527	5 699	127
2007	212	2 274	5 273	125
2008	195	2 193	5 564	125
2009	203	2 295	5 683	136

Kaynak: (2) TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2009

Türkiye'de ipek kozası üretiminin düşmesinin yanı sıra, yurt içinde üretilen kozaların işlenebileceği çekim tesislerinin bulunmaması ve kaliteli üretim yapılamaması nedeniyle, Türkiye ham ipekte yurt dışına bağımlı durumdadır.

İpekböcekçiliği, üretim girdilerinin düşük olması nedeniyle en uygun yardımcı tarımsal faaliyettir. Kültürel ve prestijli bir ürün olan ipekböcekçiliğine sahip çıkılması, yetiştiriciyi bulunduğu yerde tutmak ve üretimi teşvik etmek amacıyla, ipekböceği yetiştiriciliği, 2002-2005 yılında Destekleme Fiyat İstikrar Fonu (DFİF)'dan, 2006 yılından itibaren de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından Hayvancılık Kararnamesi kapsamında desteklenmektedir (4). Destekleme ödemelerinin 1 yıl gecikmeli olarak yapılması nedeniyle, üreticilerin mağdur olmaması için Kozabirlik her yıl destekleme ödemelerini üreticiye peşin olarak vermektedir. 2009 yılında yaş ipekböceği kozası üreticilerine; damızlık yaş koza için 15 TL/kg, 1.sınıf yaş koza için 12 TL/kg, 2010 yılında ise damızlık yaş koza için 18 TL/kg, 1.sınıf yaş koza için 125 TL/kg doğrudan destek ödemesi yapılmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 2. İllere Göre İpek Kozası Üretimi Miktarı ve Fiyatı

İller	Üretim (ton)	Fiyat (TL/Kg)
Diyarbakır	44	6,00
Antalya	29	6,00
Bilecik	16	10,30
Ankara	10	6,00
Sakarya	8	6,00
Eskişehir	7	12,00
Bolu	6	10,30
Bursa	4	6,00
Hatay	1	6,00
TÜRKİYE	125	7,09

Kaynak: (3) TÜİK, Tarımsal Yapı İstatistikleri, 2007

İpekböcekçiliği, üretim girdilerinin düşük olması nedeniyle en uygun yardımcı tarımsal faaliyettir. Kültürel ve prestijli bir ürün olan ipekböcekçiliğine sahip çıkılması, yetiştiriciyi bulunduğu yerde tutmak ve üretimi teşvik etmek amacıyla, ipekböceği yetiştiriciliği, 2002-2005 yılında Destekleme Fiyat İstikrar Fonu (DFİF)'dan, 2006 yılından itibaren de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından Hayvancılık Kararnamesi kapsamında desteklenmektedir (4). Destekleme ödemelerinin 1 yıl gecikmeli olarak yapılması nedeniyle, üreticilerin mağdur olmaması için Kozabirlik her yıl destekleme ödemelerini üreticiye peşin olarak vermektedir. 2009 yılında yaş ipekböceği kozası üreticilerine; damızlık yaş koza için 15 TL/kg, 1.sınıf yaş koza için 12 TL/kg, 2010 yılında ise damızlık yaş koza için 18 TL/kg, 1.sınıf yaş koza için 125 TL/kg doğrudan destek ödemesi yapılmıştır (Çizelge 3).

3. İpekböcekçiliği Pazarlamasında Kozabirliğin Rolü

Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Kozabirlik), Türkiye'de koza üretimini artırmak ve üreticiyi korumak amacıyla 1940 yılında Bursa'da kurulmuştur. 2010 yılı itibariyle 3.254 ortağı bulunan birlik Bursa, Bilecik, Adapazarı, Mihalgazi ve Alanya'da bulunan 5 birim kooperatifi ile hizmet vermektedir. 1985 yılında 23.183 olan ortak sayısı Türkiye'de yaşanan kriz dönemlerinde ciddi miktarda azalmıştır. Birliğin 2010 yılı itibariyle 3254 ortağı bulunmaktadır (5).

Çizelge 3. Türkiye’de İpekböceği Üretimi Destekleme Miktarları

Yıllar	Tohum TL/Kutu	Damızlık TL/Kg	I.Sınıf TL/Kg	II.Sınıf TL/Kg	III.Sınıf TL/Kg	Çipez/Diğer TL/Kg	*Destekleme Genel Toplam
2002	6	8	5,5	5	4,5	3	
	3.885 kutu/ 2.356 kişi 23.310 TL	2.460 kg/ 31 kişi 19.680 TL	89.805,8 kg/ 1.997 kişi 493.931,9 TL	1.001,2 kg/ 124 kişi 5.006 TL	404,6 kg/ 124 kişi 1.820,7 TL	5.582,1 kg/ 1.788 kişi 16.746,3 TL	99.253,7 kg/ 2.387 kişi 560.494,9 TL
2003	13,75	10	7	6,25	5,5	3,75	
	5.094 kutu/ 2.758 kişi 70.042,5 TL	2.014 kg/ 30 kişi 20.140 TL	155.580,5 kg/ 2.433 kişi 1.089.063,5 TL	4.773 kg/ 38 kişi 29.831,25 TL	886 kg/ 191 kişi 4.873 TL	5.486,5 kg/ 2.099 kişi 20.574,37 TL	168.740 kg/ 2.788 kişi 1.234.524,6 TL
2004	15	11	7,7	6,88	6	4,13	
	5.161 kutu/ 2.888 kişi 77.415 TL	1.767,5 kg/ 31 kişi 19.442,5 TL	135.113,1 kg/ 2.544 kişi 1.040.370,87 TL	3.241,1 kg/ 332 kişi 22.298,77 TL	438,5 kg/ 101 kişi 2.631 TL	4.612,8 kg/ 2.104 kişi 19.050,86 TL	145.173 kg/ 2.919 kişi 1.181.209 TL
2005	16,5	12	8,5	7,5	6,5	4,5	
	5.669 kutu/ 2.677 kişi 93.538,5 TL	3.236,9 kg/ 52 kişi 38.842,8 TL	146.203,8 kg/ 2.526 kişi 1.242.732,3 TL	3.863,2 kg/ 306 kişi 28.974 TL	767,5 kg/ 122 kişi 4.988,75 TL	6.102,1 kg/ 2.219 kişi 27.459,45 TL	160.173,5 kg/ 2.729 kişi 1.436.535,8 TL
2006	20	13	9,5	8,25	7	5	
	5.698,5 kutu/ 2.553 kişi 113.970 TL	2.377,5 kg/ 44 kişi 30.907,5 TL	120.809,3 kg/ 2.166 kişi 1.147.688,35 TL	1.086,8 kg/ 223 kişi 8.966,1 TL	195,2 kg/ 50 kişi 1.366,4 TL	4.476,1 kg/ 1.956 kişi 22.380,5 TL	128.944,9kg/ 2.597 kişi 1.325.278,85 TL
2007	20	13	9,5	8,25	7	5	
	5.273 kutu/ 2.274 kişi 105.460 TL	2.487 kg/ 44 kişi 32.331 TL	119.112,3kg/ 1.927kişi 1.131.566,85 TL	1.032,7 kg/ 245 kişi 8.519,78 TL	126,3kg/ 51 kişi 884,1 TL	4.387,9 kg/ 1.677 kişi 21.939,5 TL	127.146,2kg/ 2.318 kişi 1.300.701,23 TL
**2008	21	14	10	9	8	6	
	5.564 kutu/ 2.193 kişi 116.844 TL	1.976,5 kg/ 45 kişi 27.671 TL	118.896,8 kg/ 1.952 kişi 1.188.968 TL	1.607,6 kg/ 242 kişi 11.468,4 TL	343 kg/ 66 kişi 2.744 TL	3.790,3 kg/ 1.645 kişi 22.741,8 TL	126.614,2 kg/ 2.238kişi 1.373.437,2 TL
2009	22	15	12			8	
	5.683 kutu/ 2.295 kişi 125.026 TL	3.138 kg/ 63 kişi 47.070 TL	130.122,9kg/ 1.920 kişi 1.561.474,8 TL			6.338,2 kg/ 1.626 kişi 50.705,6 TL	139.599,1 kg/ 2.358kişi 1.784.276,4TL
2010	25	18	15			10	
	5.476,5 kutu/ 2.134 kişi 136.913 TL	2.647kg/ 49 kişi 47.646 TL	120.663,6kg/ 1.908kişi 1.799.809,5 TL			6.325,78 kg/ 1.669 kişi 63.257,8 TL	128.960,08 kg/ 2.183kişi 2.047.625,8 TL

Kaynak: (4) TÜGEM

NOT: Destekleme Genel Toplamda bildirilen üretici sayısı; polihibrit tohum dağıtılan üretici sayısı ile damızlık yaş koza üreten üretici sayısının toplamıdır.

* Destekleme Genel Toplamına Banka komisyonu dahil değildir.

** Maliye Bakanlığının 2008 yılına ilişkin bütçe tedbir kararı nedeniyle, 2008 yılı destekleme bütçesinde %10'luk kesinti yapılmıştır

Birlik kurulduğu yıllarda, kozanın yanı sıra pamuk, zeytin ve ayçiçeği alımlarında bulunmuş, daha sonra zeytin ve zeytinyağı ile ilgili kooperatiflerini Marmarabirlik'e devretmiş, pamuk ve ayçiçeği alımlarından da vazgeçmiştir. Bugün itibariyle birliğin faaliyet gösterdiği ürün yaş kozadır.

Kozabirlik ortaklarına, ürün alım satım işlemlerini sağlamak, ürün depolama, bakım, kalite kontrolü, işleme ve pazarlama masraflarını ve bütün girdilerini karşılamak ve hibrit tohum üretip vermek suretiyle destek olmaktadır. Aynı zamanda, üreticinin bilinçli bir şekilde üretim

yapmasına, dolayısıyla da üretim kayıplarının en alt seviyeye çekilmesine yönelik olarak tüm üretim bölgelerinde eğitim çalışmaları düzenlemekte, tüm tesisler birlik imkanları ile teknik elemanlarca ilaçlanarak dezenfekte edilmekte ve üretici ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ücretsiz dut fidanı verilmektedir.

Birlik, hammadde üretiminin yetersiz olması nedeniyle üreticilerin üretim yapmalarını teşvik etmek ve işletme kapasitesini verimli kullanabilmek için fiyat farklılaştırması ve kalite ayırımı yapmadan hem ortak içi hem ortak dışından alım yapmaktadır.

Çizelge 4. Kozabirlik'in ürün alımları ve pazar payı

Yıllar	Yaş Koza Alımı (Kg)			Damızlık Koza Alımı (Kg)	Türkiye Yaş Koza Üretimi (Kg)	Birliğin Pazar Payı (%)
	Ortak İçi	Ortak Dışı	TOPLAM			
1985	486.102	22.283	508.385	12.254	1.781.000	28,5
1986	264.700	51.924	316.624	11.121	1.920.000	16,5
1987	346.472	23.409	369.881	10.608	1.730.000	21,4
1988	276.707	5.960	282.667	13.754	2.009.000	14,1
1989	156.150	657	156.807	15.523	1.841.000	8,5
1990	421.297	34.089	455.386	17.574	2.171.000	21
1991	344.501	308.668	653.169	13.548	1.353.000	48,3
1992	216.294	180.435	396.728	11.122	782.000	50,7
1993	130.299	61.802	192.101	9.726	724.000	26,5
1994	114.877	15.872	130.749	3.492	452.000	28,9
1995	103.714	15.430	119.144	5.935	271.000	44
1996	144.824	58.296	203.120	1.994	215.000	94,5
1997	120.220	30.356	150.576	1.662	161.000	93,5
1998	116.961	18.619	135.581	1.892	136.000	99,7
1999	116.224	14.239	130.464	1.717	133.000	98,1
2000	55.509	1.231	56.739	1.434	60.000	94,6
2001	42.732	784	43.516	1.166	47.000	92,6
2002	83.579	13.215	96.794	2.460	100.000	96,8
2003	121.942	44.717	166.659	2.014	169.000	98,6
2004	89.976	53.429	143.406	1.768	143.000	100,3
2005	92.634	60.303	152.937	3.660	157.000	97,4
2006	79.534	47.033	126.567	2.378	127.000	99,7
2007	69.645	55.014	124.659	2.487	125.000	99,7
2008	73.011	51.631	124.642	1.977	125.000	99,7
2009	78.999	57.191	136.190	3.139	136.000	100,1
2010	63.379	62.934	126.313	2.647	-	-

Kaynak: (5) Kozabirlik kayıtları

1990 yılında Çin'in piyasaya girmesiyle fiyatlar %40-50 düşmüş, yurtiçindeki özel sektör firmaları ithal ipliğe yönelmiştir. Bu durum üreticilerin kooperatifin olmadığı yerlerde yaş koza üretimini terk etmesine ve 3-4 yıl içinde ürün miktarının %20-30 azalmasına neden olmuştur. Özel

sektörün piyasadan çekilmesiyle birlikte Kozabirlik'in yurtiçi pazar payı %20'lerden %100'e kadar ulaşmıştır. Birlik 2010 yılı itibariyle 126 ton yaş koza ve 2,6 ton damızlık koza alımı yapmıştır (Çizelge 4).

Kozabirlik, Türkiye'nin bütün bölgelerinden ürün alımı gerçekleştirmektedir. Yurtiçinde ürünün tek alıcısı olması nedeniyle ürün alımı aşamasında piyasada rakibi bulunmamaktadır. Ancak alımlar sırasında karşılaştığı en büyük sorun, üretim bölgelerinin birliğe uzaklığı ve ürün yetiştirme döneminin çok kısa olması nedeniyle mevcut personelle bütün bölgelere ulaşamaması, dolayısıyla taşıma masraflarının artmasıdır (6).

Türkiye'de yetiştirilen yerli ırk ipekböceğinin verimliliğinin düşüklüğü ve çeşitli hastalıklara karşı dayanıksız olması sebebiyle, birlik tarafından 1963 yılında kurulan tohum üretim işletmesinde verimi yüksek ve hastalıklara karşı dayanıklı polihibrid ipekböceği tohumunun üretimi sağlanmış ve Türkiye, dünyada kendi tohumunu üretebilen birkaç ülkeden biri olmuştur. Bu tarihten itibaren üreticilerin ihtiyacı olan ipekböceği tohumları birlik bünyesindeki tohum üretim işletmesince üretilmekte, iç ve dış piyasada satışı gerçekleştirilmektedir.

1980 yılında dönemin en modern ipek filatür ve bükme fabrikası birlik tarafından kurularak, ipekli kumaş ve halı imalatçılarının talepleri karşılanmış, dünya standartlarına uygun, kaliteli ham ve bükülmüş ipek ipliği üretimi gerçekleştirilmiştir. Fakat, Çin'in 1990'lı yılların başında çok ucuz fiyatlarla ipek ipliği satmaya başlaması, ekonomik kriz ve yüksek maliyetler nedeniyle fabrika 1995 yılında kapanmak zorunda kalmıştır. Ancak Türkiye'de, yurt içinde üretilen kozaların işlenebileceği bir tesisin bulunmaması dolayısıyla ham ipek ürününde yurt dışına bağımlı olması ve ham ipek ipliği fiyatlarındaki artış eğilimi dikkate alınarak, 2009 yılında Eskişehir'de aylık iplik üretim kapasitesi 1000-1200 kg olan koza çekim tesisi kurulmuş ve ham ipek ipliği üretimine tekrar başlanmıştır. Bugün itibariyle birlik, üreticiden aldığı yaş kozayı ham ipek ipliği olarak işlemek suretiyle satmaktadır (7).

Bununla birlikte Kozabirlik, faaliyet konusunda başka firma olmaması ve dünyada üretimin azalması nedeniyle hammadde temininde ve satışında herhangi bir sorunla karşılaşmazken, iplik üretimi ve satışında özel sektörle rekabette büyük sıkıntı yaşamaktadır. Yurt içinde maliyetin fazla olması nedeniyle özel sektör ipliği yurt dışından temin etmektedir. İpek ipliğinin kalınlığı (denyesi) kaliteyi belirleyen en önemli unsurdur. Ancak istenilen incelikte ipliğin üretilmemesi ve

işçilik maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle birliğin tüketici isteklerine yönelik üretim yapamaması pazarlamada yaşadığı önemli sorunlardan biridir. Dolayısıyla birlik, tekstil sanayiiden ziyade halıcılığa yönelik iplik üretimi yapmaktadır (6).

Birliğin işleme tesislerinde üretim, üyelerin ürettikleri ürün miktarına, tesis kapasitesine ve pazarın talebine göre planlanmaktadır. Finansal yetersizlikler, düşük alım miktarı ve farklı ürün işlemeye yönelik tesislerin yokluğu, birliğin ürünlerin değerlendirilmesinde karşılaştığı diğer sorunlardır.

Birlik ortakları üretim aşamasında, yeterli maddi kaynaklarının olmayışı, kozanın yetiştirilmesi için gerekli kapalı alan yapma imkanlarının olmaması ve ağaç sıkıntısı nedeniyle sorun yaşamaktadırlar. Diğer yandan, ortaklarda kooperatifçilik bilincinin yetersiz oluşu ve aidiyet duygusunun zayıflığı birliğin başarısını olumsuz yönde etkileyen bir faktördür (6).

Birliğin yurt dışı piyasada en çok pay alan ürünü yaş kozadır, ancak pazar payı oldukça düşüktür. Yurtiçinde ise pazar payı yaş kozada %100, iplikte %10-15 civarındadır. Birlik 2010 yılı itibariyle toplam 58,5 ton yaş koza, 5,8 ton ipek ipliği ve 1,7 ton ipek yan ürünü satışında bulunmuştur. Daha önce bahsedildiği üzere, ipek çekim tesisinin bulunmadığı yıllarda, birliğin işlenmiş ürün üretimi ve dolayısıyla ipek ipliği ve ipek yan ürünleri satışı bulunmamaktadır. Ayrıca Türkiye'de yaşanan kriz yıllarında birlik tarafından yaş koza ihracatı da yapılmamıştır (Çizelge 5).

Birlik yurtdışı satışlarının tamamını yurtdışındaki tüccarlar yoluyla yapmaktadır. Ürün satış fiyatlarını belirlerken, uluslararası borsa fiyatlarını, dünya fiyatlarını, ithalat fiyatlarını, özellikle Çin'in ihracat fiyatlarını ve ithal iplik miktarını dikkate almaktadır.

Yurt içinde, ithal iplik girişi nedeniyle birliğin özel sektörle rekabet gücü zayıftır. Yurt dışında ise üretimin azalması nedeniyle Çin günlük fiyat açıklamakta ve yoğun bir rekabet ortamı yaratmaktadır.

Birlik, yurt içinde alıcıların ve piyasanın belli olması ve tekel olması nedeniyle ürün satışlarında sorun yaşamadığı için pazarlama faaliyetleri yürütmemekte ve piyasa talebini izlememektedir. Dolayısıyla, birliğin faaliyetleri içinde tedarik ve pazarlama çok önemli görülmezken, üretim

bölgelerinin birliğe uzaklığı nedeniyle, ürün taşıma en önemli faaliyettir ve en büyük masraf kalemini taşıma masrafları oluşturmaktadır (6).

Ortaklardan ürün toplama işlemi, ortaklardan bizzat toplanarak, ortakların kooperatife teslim etmesi sağlanarak ve ortak satış merkezleri yoluyla yapılmaktadır. Birlik, ürün satışlarında toptancı-tüccar-perakendeci kanalını kullanmaktadır.

4572 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlik özerk bir yapıya kavuşmuştur ve ipekçilik

sektöründe yaşanan ve yaşanabilecek olumsuzluklara hızlı bir şekilde müdahale edebilmektedir. 4572 sayılı yasa öncesinde ve sonrasında birliğin pazarlama anlayışlarında farklılık olmamıştır. Ancak yasa gereği, personel sayılarını azaltmak ve mevcut gayrimenkullerini satmak suretiyle ayakta kalabilmişlerdir. Ekonomik kriz döneminde ise ipeğin lüks tüketim malı olması nedeniyle tüketimi azalmış, dolayısıyla ürünün piyasası daralmıştır (6).

Çizelge 5. Kozabirlik'in Satış Miktarları (Kg)

Yıllar	YAŞ KOZA		İPEK İPLİĞİ		İPEK YAN ÜRÜNLERİ	
	Yurt İçi	Yurt Dışı	Yurt İçi	Yurt Dışı	Yurt İçi	Yurt Dışı
1985	111.327	18.715	67.128	-	7.490	3.673
1986	9.319	3.615	69.230	-	15.652	4.000
1987	-	2.374	37.770	-	6.076	70.386
1988	30.029	2.983	48.819	31.436	6.409	23.765
1989	13.188	3.897	-	-	-	31.794
1990	5.598	-	3.604	-	-	-
1991	75.215	48.513	4.704	5.600	80	9.175
1992	4.289	89.539	1.827	-	-	-
1993	9.871	-	5.161	-	29.771	-
1994	103.258	48.750	8.210	-	-	-
1995	57.894	-	-	-	-	-
1996	68.178	10.000	-	-	-	-
1997	78.256	-	-	-	-	-
1998	35.796	-	-	-	-	-
1999	41.276	50.400	-	-	-	-
2000	1.724	21.600	-	-	-	-
2001	18.591	-	-	-	-	-
2002	1.553	-	-	-	-	-
2003	14.754	97.200	-	-	-	-
2004	16.403	46.800	-	-	-	-
2005	25.823	39.600	-	-	-	-
2006	18.728	33.491	-	-	-	-
2007	2.357	-	-	-	-	-
2008	2.784	-	-	-	-	-
2009	35.380	54.675	13.984	-	1.365	2.476
2010	3.144	55.373	5.868	-	155	1.510

Kaynak: (5) Kozabirlik kayıtları

Yurtiçi piyasada, ürünün devlet tarafından desteklenmesi ve piyasada tekel olması birliğin güçlü yanını oluştururken, ürün miktarının azlığı, üreticinin ilgisizliği ve dış piyasaya göre işleme maliyetinin fazlalığı zayıf yanını oluşturmaktadır. İlaçlamanın artması bir tehdit unsuru iken, ürünün kullanımının giderek artması dolayısıyla fiyatların artması birlik için fırsat oluşturmaktadır.

Yurtdışı piyasada ise; üretim azlığından dolayı rekabet gücü ve yurtdışında maliyetlerin düşük olmasından dolayı ithalatın artması birliğin zayıf yanını oluşturmaktadır. Öte yandan, Çin'in piyasaya girmesiyle birlikte rakip ülkelerde de üretimin azalması nedeniyle o ülkelerde de maliyet ve fiyatların artması beklentisi birlik için bir fırsat olabilecektir.

4. Genel değerlendirme

Ülkemizde 1500 yıllık bir mazisi olan ipekböcekçiliği yardımcı bir tarım kolu olan ipekböcekçiliği, küçük aile işletmelerinde yaprak hasadı ve taşıma işçiliği dışındaki bütün faaliyetlerde tüm aile fertlerinin işgücünün değerlendirilmesi, tarım alanlarının ve alternatif gelir kaynaklarının kısıtlı olduğu bölgelerde işsizliğin önlenerek köyden kente göçün engellenmesi, 35-40 gün gibi kısa sürede yüksek gelir getirmesi, diğere tarımsal faaliyetler için işgücü ihtiyacının az olduğu dönemde yapılması ve üreticinin mahsulünü nakit olarak değerlendirmesi gibi avantajlar sağlamaktadır.

İpekböceği destekleme tutarının hayvancılık destekleri içerisinde küçük bir meblağ olmasına rağmen destekten faydalanan 2183 aile için büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, üreticinin gelir düzeyini iyileştirmek, ipekböcekçiliğini geçmişte olduğu gibi yeniden geliştirmek, yaygınlaştırmak, ekonomiye kazandırmak, Çin gibi ülkelerin haksız rekabetini önleyerek üretimi teşvik etmek

amacıyla destek miktarının artırılması ve her yıl desteklenmesi gerekmektedir (8).

Diğer yandan ipek üretiminin her aşamasında, kaliteyi yükseltici önlemler alınarak yurt dışı ve yurt içi piyasada pazar payını artırmak suretiyle ithalat miktarını azaltmak için, birim işgücü ve alandan daha fazla ve daha kaliteli ürün almayı sağlayacak yetiştiricilik yöntemleri (tabla beslemesi, kaliteli askı kullanımı ve sonbahar beslemesi yapılması vb.) çiftçiler arasında yaygınlaştırılmalı ve üretim araçlarının modernleşmesi için uygun kredilendirme politikaları izlenmelidir.

Türkiye’de koza üretimini artırmak ve üreticiyi koruyarak teşvik etmek suretiyle sektörde önemli rolü olan Kozabirlik tarafından 2009 yılında kurulan koza çekim tesisi, yurt içinde üretilen kozaların işlenmesini sağlayarak yurt dışına bağımlılığın azaltılmasında ve sektörün yeniden canlanmasında önemli katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

1. Keskin, G. ve Çeliker, A. 2003. İpekböcekçiliği. TEAE Bakış. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayını. Sayı 2. Nüsha 9. Mart 2003. Ankara
2. TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri 2009.
3. TÜİK, Tarımsal Yapı İstatistikleri (Üretim, Fiyat, Değer) 2007.
4. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM) kayıtları, 2011.
5. Kozabirlik Kayıtları, 2011.
6. Kozabirlik görüşme notları, 2011 .
7. www.kozabirlik.com.tr
8. Anonim 2009. Türkiye İpekböcekçiliği ve İpekçilik Milli, Komitesi 31. Genel Kurul Toplantı Raporu.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ / TEPGE

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kampüsü
1 nolu Giriş (Eski APK Binası)
Eskişehir Yolu 9. km.
Lodumlu / ANKARA
Telefon : 0.312. 287 58 33
Faks: 0.312. 287 54 58
<http://www.aeri.org.tr>